

Οι πεζές Καταβασίες των Χριστουγέννων - Μετάφραση Ερμηνεία (α΄, γ΄ και δ΄ Ωδή) (Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος - Συγγραφέας)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

ΟΜΙΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΖΗ ΚΑΤΑΒΑΣΙΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ

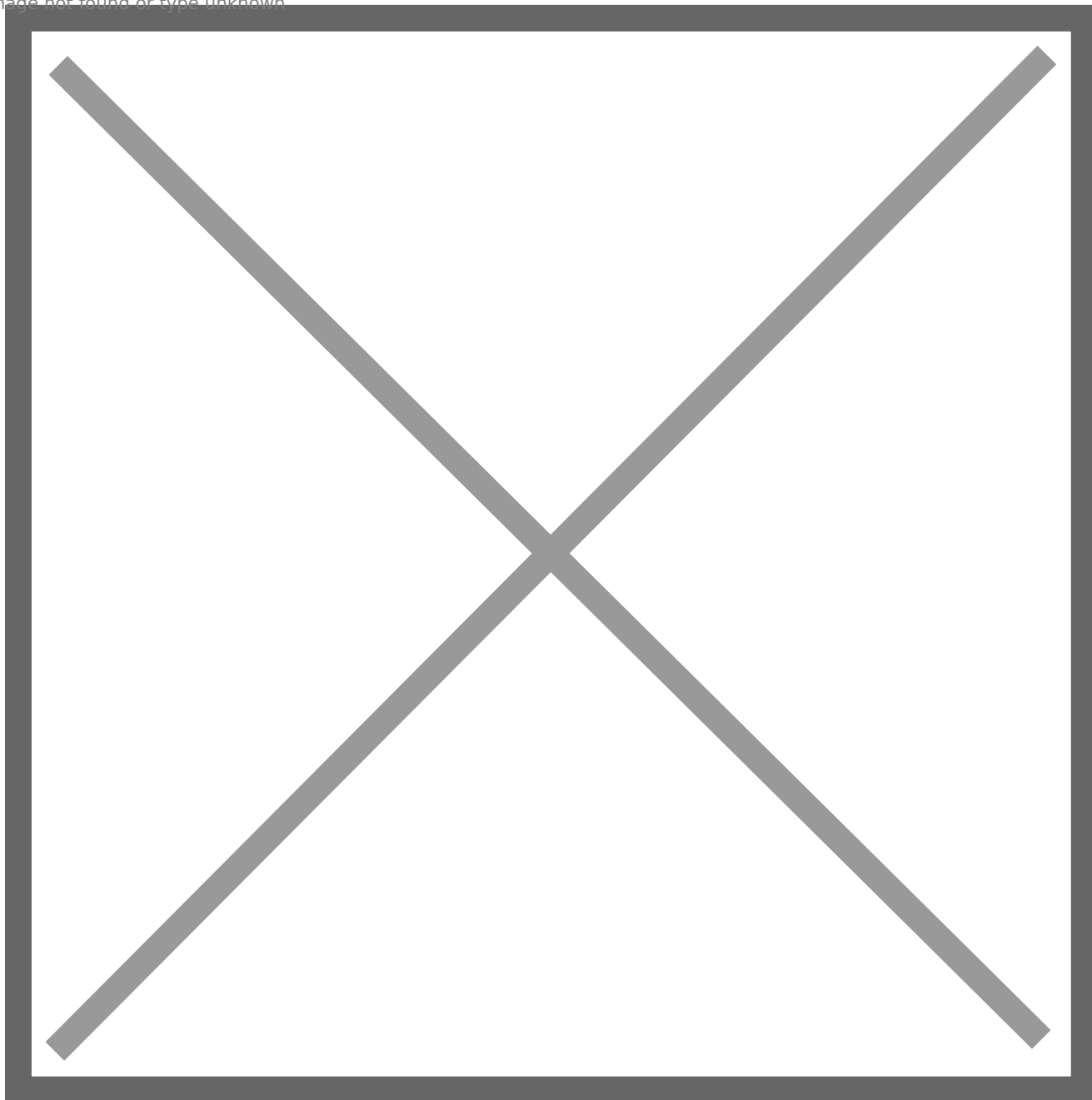
Για τις Καταβασίες των Χριστουγέννων πρέπει να σημειώσουμε τα εξής:

1^ο Για το μεγάλο γεγονός της Γεννήσεως του Χριστού υπάρχουν δύο Καταβασίες, μία πεζή και μία ποιητική (ιαμβική). Συνεπώς οι όποιες αναφορές των Καταβασιών αυτών στις Βιβλικές Ωδές γίνονται σε σχέση με το γεγονός της Γέννησης του Χριστού.

2^ο Οι δύο αυτές Καταβασίες είναι οι ειρμοί των δύο Κανόνων των Χριστουγέννων.

Συνεπώς υπάρχουν οι Κανόνες που ψέλνονται συνήθως ανήμερα της εορτής και υπάρχουν και οι ειρμοί αυτών των Κανόνων, δηλαδή οι Καταβασίες, που ψέλνονται σε μια εκκλησιαστική περίοδο, πιο συγκεκριμένα από 21^{ης} Νοεμβρίου έως 30 Δεκεμβρίου. Οι δύο Καταβασίες των Χριστουγέννων, πεζή και ιαμβική, ψέλνονται άλλοτε μαζί και άλλοτε ξεχωριστά.

Image not found or type unknown

ΠΕΖΗ ΚΑΤΑΒΑΣΙΑ

Ὡδή α΄.

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε·

Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε·

Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε·

ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ

καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε, λαοί, ὅτι δεδόξασται.

Μετάφραση

Ο Χριστὸς γεννιέται, δοξάστε τον.

Ο Χριστὸς κατεβαίνει ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, προὔπαντήστε Τον!

Ὁ Χριστὸς φανερώνεται πάνω στη γη, υψωθείτε πάνω ἀπὸ τὰ γήινα!

Δοξολογήστε τον Κύριο ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς

καὶ ἀνυμνήστε Τον με χαρὰ ὅλοι οἱ λαοί, γιατί εἶναι δοξασμένος.

Ερμηνεία

Οἱ τρεῖς πρώτοι στίχοι εἶναι παρμένοι αυτολεξεί ἀπὸ το « ἐγκώμιον εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Χριστοῦ» τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ο ὑμνογράφος τοὺς ἐπαναλαμβάνει με ιδιαίτερη ἔμφαση θεωρώντας ὅτι οἱ στίχοι αυτοὶ ταιριάζουν ἀπόλυτα στὴν μεγάλη εορτὴ τῶν Χριστουγέννων. Το βᾶρος τῶν ἐκφράσεων εἶναι αφενὸς ἡ πρώτη λέξη τῶν στίχων «Χριστὸς», που ἐπαναλαμβάνεται τρεῖς φορές καὶ ἔχει τὴ σχετικὴ βαρύτητα καὶ ὁ τελευταῖος στίχος «ἀνυμνήσατε, λαοί, ὅτι δεδόξασται», που ἀποτελεῖ τὸν τρόπο ἀπάντησης τῶν ἀνθρώπων στὸ μεγάλο γεγονός τῆς Γέννησης τοῦ Χριστοῦ.

Το γεγονός αὐτὸ δηλώνεται με τὸ ρῆμα «γεννᾶται» στὸν πρώτο στίχο καὶ με συνώνυμα (κατέρχεται, φανερώνεται) που υπονοοῦνται ἀνάλογα με τὴν υποδοχὴ που πρέπει νὰ κάνουμε στὸν γεννηθέντα Χριστόν. Δηλαδή:

Α. Γεννιέται στὴ γη; Ἀς τον δοξάσουμε

Β. Κατέρχεται ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ; ἀς τον προὔπαντήσουμε

Γ. Φανερώνεται ἐπὶ τῆς γῆς ; ἀς υψωθούμε εμεῖς πρὸς τοὺς οὐρανοὺς με τὴν ἀνάλογη πνευματικὴ προετοιμασία.

Ἀλλὰ ἀς τα δούμε ἀπὸ πιο κοντά:

Ὅταν ὁ ὑμνωδὸς λέγει «Χριστὸς γεννᾶται», δὲν ἐννοεῖ ὅτι γεννιέται ἓνας

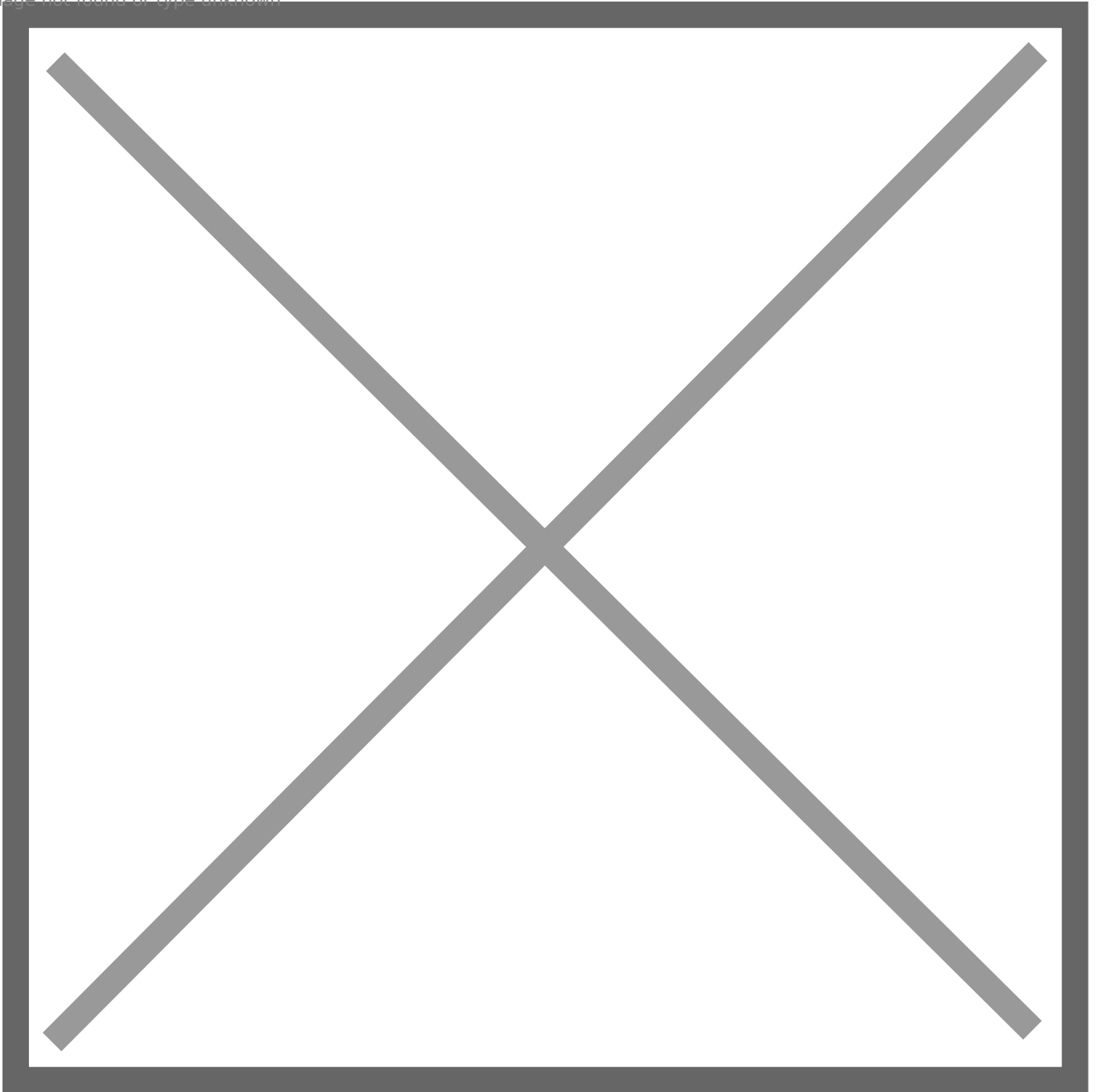
άνθρωπος, ούτε ένας Θεός μόνο, αλλά ένας Θεάνθρωπος. Ο Θεός κατέβηκε από τους ουρανούς στη γη και έγινε άνθρωπος, για να ανεβάσει τον άνθρωπο από τη γη στους ουρανούς και να θεωθει. Διαφορετικά ο Θεός θα παρέμεινε στη μεγαλειότητά του και ο άνθρωπος στην ταπεινότητά του. Ο λόγος πάλι που λέει ότι «γεννάτα» και όχι «εγεννήθη» είναι ότι δεν αμφισβητεί φυσικά ότι κάποτε γεννήθηκε μέσα στον ιστορικό χρόνο ο Κύριος αλλά ότι συνεχώς γεννιέται μέσα στις ψυχές μας, για να φέρνει την ειρήνη και την αγάπη. Πρόκειται για ένα γεγονός «αεί επαναλαμβανόμενον εις τους αιώνας». Γεννήθηκε, γεννιέται και θα γεννιέται πάντοτε στη ταπεινή φάτνη της ψυχής μας.

Ποια πρέπει να είναι η στάση του ανθρώπου μπροστά σε αυτή τη θεία έλευση; Να δοξάσουμε τον Κύριο, για την μεγάλη του συγκατάβαση, να τον προϋπαντήσουμε, όπως κάνουν οι ευγνώμονες υπηρέτες στον βασιλιά τους, και να ανυψωθούμε πάνω από τα γήινα προς τα ουράνια, προς την ουράνια κατοικία μας (η πολιτεία ημών εν ουρανοίς υπάρχει).

Δεν μένει λοιπόν τίποτα άλλο να κάνουμε αλλά να ψάλλουμε στον Κύριο, να τον υμνολογήσουμε αισθανόμενοι βαθειά αγαλλίαση για το γεγονός, διότι έχει δοξαστεί (δεδοξασται), έχει φέρει δηλαδή εις πέρας επιτυχώς το έργο που του ανέθεσε ο Θεός Πατήρ. Και η αποστολή Του ήταν αυτή: να εγκαθιδρύσει τη βασιλεία του Θεού ανάμεσα στους ανθρώπους. Πράγμα που το έκανε κι έτσι δοξάστηκε. Εξάλλου με το ρήμα αυτό ο υμνογράφος μας θυμίζει ότι βρισκόμαστε στην α΄ Βιβλική Ωδή, όπου αναφέρεται η έκφραση: «άσωμεν τω Κυρίω, ενδόξως γαρ δεδοξασται».

Η καλύτερη λοιπόν δοξολογία προς τον γεννηθέντα Χριστόν είναι να «ευτρεπίσουμε» την οίκο της ψυχής μας, τη φτωχική μας φάτνη με την εξομολόγηση, τη νηστεία και την φιλανθρωπία, για να υποδεχτούμε τον βασιλιά του ουρανού και της γης, τον Κύριό μας και Θεό μας.

Image not found or type unknown

Ὡδὴ γ´.

*Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι ἀρεύστως Υἱῷ
καὶ ἐπ’ ἐσχάτων ἐκ Παρθένου σαρκωθέντι ἀσπόρως
Χριστῷ τῷ Θεῷ βοήσωμεν·*

Ὁ ἀνυψώσας τὸ κέρασ ἡμῶν ἅγιος εἶ, Κύριε.

Μετάφραση

Στον Χριστό, τον Θεό μας, τον Υιό του Θεού που γεννήθηκε προαιωνίως από τον Πατέρα Θεό χωρίς καμιά αλλοίωση και αλλαγή και που εσχάτως έλαβε σάρκα από την Παρθένο Μαρία με άσπορο σύλληψη, ας φωνάξουμε:

Εσύ που ανύψωσες τη δύναμη ημών των Χριστιανών: «Είσαι άγιος, Κύριε».

Ερμηνεία

Το βάρος του νοήματος στους δύο πρώτους στίχους πέφτει στις δύο μετοχές: «γεννηθέντι» και *σαρκωθέντι*. Πρόκειται για τις δύο ενέργειες του Υιού και Λόγου του Θεού, τη μία ως θεού και την άλλη ως ανθρώπου.

Ως Θεού έχει τρία χαρακτηριστικά:

α) «*Τῷ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι*». Γεννήθηκε προαιωνίως, αχρόνως, προτού να αρχίσει να μετριέται ο χρόνος, απροσδιόριστα χρονικά ή μάλλον δεν μπαίνει σε αυτή την κατάσταση: την χρονική ύπαρξη, διάσταση στην οποία υπόκεινται μόνο τα κτιστά όντα και όχι ο άκτιστος Θεός.

β) «*ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι*»: Στο σύμβολο της Πίστεως ομολογούμεν: «Και εις ένα Κύριον Ιησούν Χριστόν, τον εκ του Πατρός γεννηθέντα προ πάντων των αιώνων». Αυτή η «εκ του Πατρός γέννησις» υποδηλώνει το ομοούσιον, ότι δηλαδή Πατήρ και Υιός έχουν την ίδια ουσία, την ίδια υπόσταση όχι όμως το ίδιο πρόσωπο. Για το Άγιον Πνεύμα ομολογούμε το «εκ του Πατρός εκπορευόμενον», άλλη έκφραση, για να δηλώσει το ίδιο πράγμα, ότι ο Υιός και το Άγιον Πνεύμα είναι ένα και το αυτόν. Στον εσπερινό της Πεντηκοστής ο υμνογράφος γράφει για το Άγιον Πνεύμα, πράγμα που ισχύει και για τον Υιό τον Μονογενή: «Το Πνεύμα το Άγιον, ην μεν αεί και έστι και έσται, ούτε αρξάμενον, ούτε παυσόμενον, αλλά αεί Πατρί και Υιώ συντεταγμένον και συναριθμούμενον...και παρά πάντων γινώσκεται μία δύναμις, μία σύνταξις, μία προσκύνησις, της Αγίας Τριάδος».

γ) «*γεννηθέντι αρεύστως*». Πρόκειται για τον Χριστό το β' πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, που προήλθεν «αρεύστως», δηλαδή απαθώς και αναλλοιώτως από τον Θεό Πατέρα.

Η δεύτερη μετοχή «*σαρκωθέντι*», που αναφέρεται στον Χριστό ως άνθρωπο, έχει και αυτή αντίστοιχα τρία χαρακτηριστικά:

α) *καὶ ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθέντι*: Τα «έσχατα» είναι τα χρόνια της Παναγίας, διότι επί των ημερών της πραγματοποιήθηκε το σωτήριο σχέδιο της οικονομίας του Θεού για την σάρκωση του Χριστού. Έτσι κλείνει μια περίοδος του ανθρώπου μακριά από το Θεό και εγκαινιάζεται η νέα περίοδος, όπου ο Θεός μέσω του Υιού

του έρχεται στον άνθρωπο για να τον βοηθήσει να σωθεί από την αμαρτία και να κερδίσει την αθανασία.

β) *έκ Παρθένου σαρκωθέντι*: Η Παρθένος είναι το σκεύος εκείνο της εκλογής, στο πρόσωπο της οποίας υλοποιήθηκε η απόφαση του Θεού μετά την πτώση των Πρωτοπλάστων να σώσει τον άνθρωπο και να μην τον αφήσει αβοήθητο. Φοράει την αμόλυντη σάρκα της Παρθένου, για να την αγιάσει και να την αφθαρτοποιήσει.

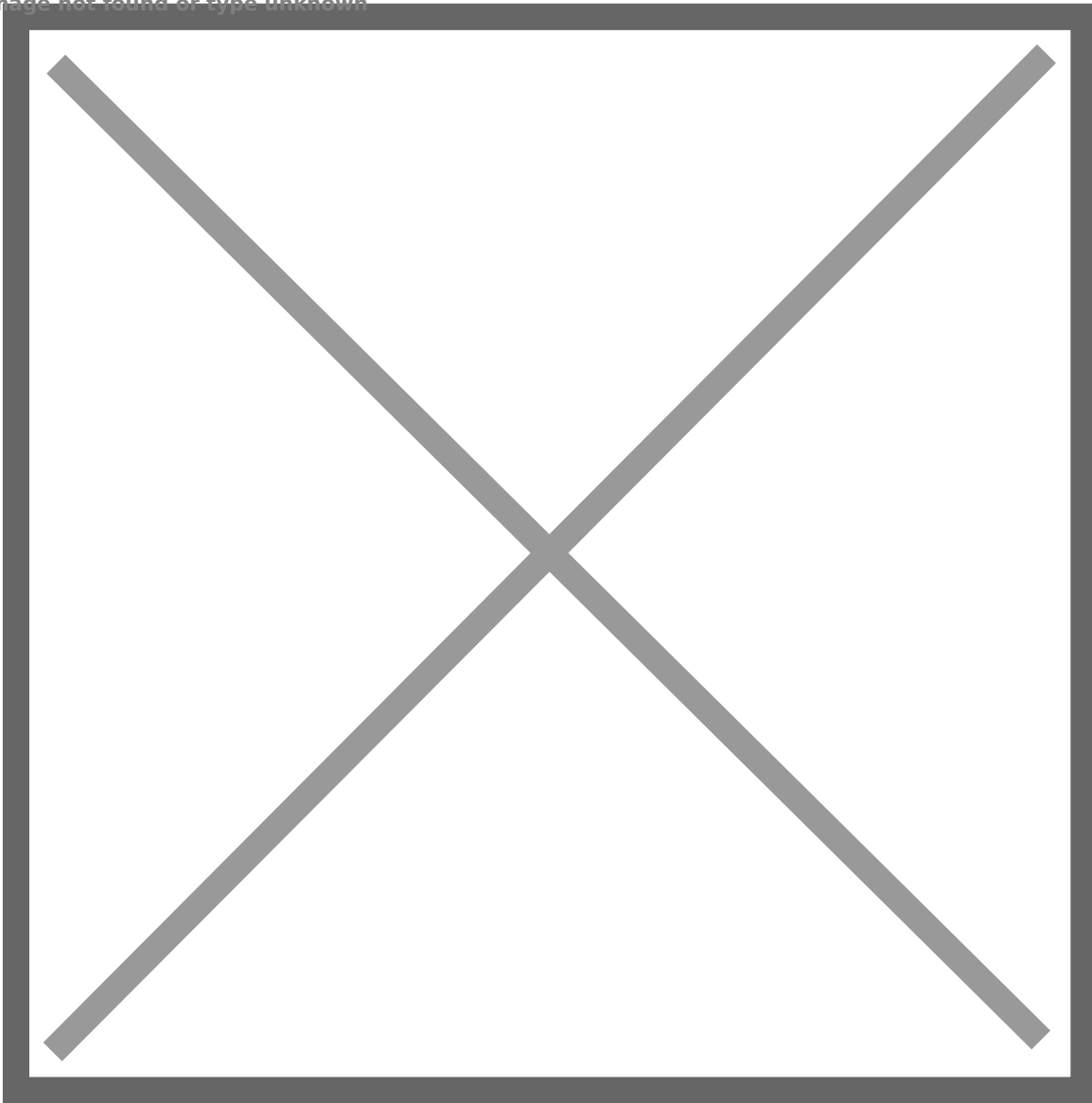
γ) *άσπόρως σαρκωθέντι*: Η άσπορος σύλληψη της Θεοτόκου επανειλημμένως τονίζεται σε πολλά τροπάρια και σχεδόν αποτελεί κοινό τόπο, διότι όλοι οι υμνογράφοι θέλουν να τονίσουν ότι η γέννηση του Χριστού δεν προήλθε από ίδιον θέλημα σαρκός αλλά «εκ δυνάμεως του Θεού», διότι «όπου θεός βούλεται, νικάται φύσεως τάξις». Στην απορία της Παναγίας πώς θα γίνει αυτό, ο Αρχάγγελος Γαβριήλ της διαβεβαιώνει ότι «ελεύσεται σοι άγιον Πνεύμα και δύναμις Υψίστου επισκιάσει σοι».

Ο υμνογράφος μας θυμίζει τη γ' Ωδή με την Προσευχή της Προφήτιδας Άννας: «Έστερεώθη ή καρδιά μου έν Κυρίω, ύψώθη κέρας μου έν θεῷ μου»

Επομένως για την εκ του Πατρός γέννηση και την εκ Παρθένου σάρκωση, γεγονός το οποίο τονίζει και υμνεί σε όλη την Καταβασία των Χριστουγέννων ο υμνωδός, αρμόζει να φωνάξουμε όλοι με ένα στόμα γεμάτοι χαρά και ευγνωμοσύνη: «Ας είναι δοξασμένο το Όνομά Σου, γιατί εσύ ανέβασες την ανθρώπινη ύπαρξη με τη γέννηση και την ενσάρκωσή σου τόσο ψηλά, ώστε ο άνθρωπος να μπορεί όχι μόνο να φτάσει το Θεό αλλά να γίνει και αυτός ένα με Αυτόν παίρνοντας το Θεό μέσα του με τη Θεία Κοινωνία».

Έτσι τα μέλη του σώματός μας γίνονται μέλη Χριστού και προσέχουμε τι λέμε, τι ακούμε, τι βλέπουμε και πώς ενεργούμε σε κάθε περίπτωση. Αυτή λοιπόν τη σάρκα που φόρεσε ο ίδιος ο Θεός, ο βασιλιάς των όλων, οφείλουμε να τη διατηρούμε αγνή και αμόλυντη, κι όταν τη λερώνουμε να την πλένουμε στο λουτρό της εξομολόγησης.

Image not found or type unknown

Ὡδή δ΄.

*Ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς, Χριστέ,
ἐκ τῆς Παρθένου ἀνεβλάστησας· ἐξ ὄρους ὁ αἰνετὸς κατασκίου δασέος
ἦλθες σαρκωθεὶς ἐξ ἀπειράνδρου ὁ ἄυλος καὶ Θεός·
δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.*

Μετάφραση

Χριστέ μου, γεννήθηκες από την Παρθένο σαν τη ράβδο και άνθος που βλάστησε από τη ρίζα του Ιεσσαί. Και σαν από όρος πυκνό και κατάσκιο ήρθες και έλαβες σάρκα από γυναίκα που δεν γνώρισε άνδρα, εσύ ο άυλος και Θεός. Δεν έχουμε παρά να δοξάζουμε τη δύναμή σου Κύριε.

Ερμηνεία

Ο Ησαίας είχε προφητεύσει: «εξελεύσεται ράβδος εκ της ρίζης Ιεσαί και άνθος εκ της ρίζης αναβήσεται». Ο υμνογράφος όμως, επειδή οι προφητείες του Ησαία πραγματοποιήθηκαν στο πρόσωπο του Χριστού και ο ίδιος ζει μετά Χριστόν λέγει «*Ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ (εξήλθεν) καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς, Χριστέ, ἐκ τῆς Παρθένου ἀνεβλάστησας*». Ο Ιεσσαί ήταν πατέρας του Δαυιδ, επομένως η Θεοτόκος που κατάγεται από τον Ιεσσαί έχει βασιλική καταγωγή από τη φυλή του Ιούδα και βασιλικό γένος από τον Δαυίδ. Είναι προφανής ο συμβολισμός: Ρίζα είναι ο Ιεσσαί, κορμός ο Δαυίδ, ράβδος, δηλαδή κλάδος, η Παναγία, άνθος ο Χριστός που έγινε ο γλυκός καρπός της σωτηρίας μας.

Το «*ἐξ ὄρους ὁ αἰνετὸς κατασκίου δασέος*» ο υμνογράφος το πήρε από τον προφήτη Αββακούμ, στον οποίο είναι αφιερωμένη η δ΄ Ωδή, όπου λέγει: «*ήξει ο Άγιος ἐξ ὄρους κατασκίου δασέος*». Όρος δασύ και κατάσκιο είναι η Παναγία, παρομοιάστηκε δε με όρος και βουνό, διότι ενώ στην πεδιάδα ο άνθρωπος φυτεύει τα φυτά και σπέρνει τα σπαρτά, στα βουνά και τα όρη μόνα τους βγαίνουν και τα ψηλά δένδρα και οι θάμνοι και τα χόρτα. Από το όρος της Θεοτόκου λοιπόν:

1. βγαίνουν ψηλά φυτά που συμβολίζουν την θείκη υπόσταση του Χριστού,
2. βγαίνουν οι θάμνοι που συμβολίζουν την ανθρώπινη υπόσταση του Χριστού,
3. βγαίνουν και τα χόρτα που συμβολίζουν αυτούς που πιστεύουν στον Χριστό.

Η Παναγία ακόμη είναι το *κατάσκιο* όρος, διότι όπως στα πολύ πυκνά δάση δεν μπορεί να μπει τσεκούρι και να κόψει δένδρα, έτσι και η Παναγία ήταν τόσο φορτωμένη από αρετές, ώστε κανένα τσεκούρι (=πονηρός λογισμός) δεν μπόρεσε να την αφαιρέσει την παραμικρή αρετή, με την οποία ήταν φορτωμένη η Παναγία. Κι ακόμα είναι *κατάσκιο* όρος, γιατί «*δύναμις του Υψίστου επεσκίασεν αυτήν*» και έγινε τέτοια ώστε σ' αυτήν να βρίσκουν οι πιστοί δροσιά και αναψυχή, όπως σε ένα πυκνό και δασύ βουνό.

Ας τονίσουμε λοιπόν το εξής. Η Παναγία με το να δεχτεί στα σπλάχνα της τον Χριστό, έγινε δάσος πυκνό σε αρετές και δροσερό σε χάρες. Αυτό πρέπει να κάνουμε κι εμείς. Παίρνοντας μέσα μας τον Χριστό να μεταβαλλόμαστε σε άνθος Χριστού που εκπέμπει ευωδία Χριστού και φέρνει καρπούς, να γινόμαστε δηλαδή πλούσιοι σε αρετές και χάρες.